

□ *Bu yaxınlarda dövlət müstəqilliyininin bərpasının 25-ci ildönümü tamam olan Azərbaycan Cənubi Qafqaz regionunda mühüm rolü və mövqeyi ilə seçilir, aparıcı dövlət statusunda çıxış edir. Bu, yalnız respublikamızın zəngin təbii sərvətləri ilə şərtlənmir. Oxşar tərəqqi yolu keçmiş ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da bu resurslardan xalqın mənafeyinə uyğun istifadə edilməsi, hər bir vətəndaşın maraqlarına cavab verən inkişaf strategiyasının həyata keçirilməsi həm də xarizmatik lider amili ilə bağlıdır. Dünya şöhrətli siyasi xadim, ümummilli lider Heydər Əliyevin milli inkişaf konsepsiyasını son 13 ildə inamla davam etdirən Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi bölgədə və dünyada layiqli yerini tapmasını, regional liderliyini yüksək səviyyədə təmin etmişdir.*

Qlobal tədbirlər məkanı

Yürüdüln uğurlu siyasətin nəticəsi olaraq Azərbaycan region ölkələrini sarsıdan qlobal maliyyə böhranı şəraitində sabit inkişaf tempini qoruyub saxlayır, təkcə iqtisadi deyil, həm də zəngin milli-mənəvi, intellektual potensialı ilə dünyanın diqqət mərkəzində yer alır. Bu diqqət həm də respublikamızın Avropa və dünya miqyaslı siyasi, iqtisadi və humanitar tədbirlərə ev sahibliyi etməsi, Şərqlə Qərb arasında multikultural körpü rolünü oynaması ilə şərtlənir.

Son illər bir sıra beynəlxalq iqtisadi, siyasi və humanitar tədbirlərin keçirilməsi məkanı kimi Bakı şəhərinə üstünlük verilməsi ölkəmizin beynəlxalq nüfuzunu daha da yüksəltdir. Dünya ictimaiyyəti isə respublikamızıda həyata keçirilən islahatlar kursunun mahiyyəti ilə bağlı dolğun, hərtərəfli, obyektiv informasiya almaq imkanı qazanır. Belə tədbirlər Azərbaycanın dünyaya daha yaxından tanıtılmasına, ölkəmizin investisiya cəlbəciliyinin artırılmasına, milli mədəniyyətin və incəsənətin təbliğinə geniş imkanlar açmaqla yanaşı, xaricdə diaspor və lobbi quruculuğu işinin də mühüm tərkib hissəsidir.

Azərbaycan son illər İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin konfransına, Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna, Krans Montana Forumuna, Davos Forumuna, I-V Bakı Beynəlxalq Humanitar forumlarına ev sahibliyi etmişdir. Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun yüksəldilməsində mötəbər idman tədbirləri də sözünü deyir. Ötən il Bakıda ilk Avropa Oyunlarının, bu il “Formula-1” yarışının, Ümumdünya Şahmat Olimpiadasının keçirilməsi Azərbaycanın multikultural dəyərlərə sadıq ölkə olmasını bir daha təsdiqləmişdir. Respublikamız 2017-ci ildə IV Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Qlobal Forumuna və İslam Həmrəyliyi Oyunlarına ev sahibliyi edəcəkdir.

Azərbaycanda fəlsəfi, politoloji və humanitar düşüncənin düzgün məcrada inkişafına sanballı töhfələr vermiş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının rəhbəri, akademik Ramiz Mehdiyevin yaxın vaxtlarda mətbuatda işıq üzü görmüş "V Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu cəmiyyətin

xarici siyasət və digər çoxsaylı uğurlar belə bir mühüm qərarın qəbuluna ciddi təsir göstərmişdir. Humanitar forumların Bakıda təşkili ölkəmizin real əsaslara söykənən siyasi nüfuzunun göstəricisi olmaqla yanaşı, Azərbaycanın belə mötəbər tədbirlərin təşkili sahəsində əldə etdiyi böyük təcrübə və malik olduğu iqtisadi potensialla da şərtlənir.

Sırr deyildir ki, qlobal miqyaslı siyasi, iqtisadi, mədəni və idman tədbirlərinin təşkili məqsədilə məkanın seçilməsi zamanı hər bir ölkənin imici, demokratik dəyərlərə, insan hüquq və azadlıqlarına,

formalaşması xalqımızın və bu coğrafi məkanda dövlətlərin formalaşma mərhələləri ilə bilavasitə bağlıdır. Hələ şəhər-dövlətlərin yarandığı ilkin dövrlərdən bu coğrafi məkanda müxtəlif etnoslar birgə yaşamış, uzun sürən mənasız qarşudurma və müharibələrdən, toqquşmalardan sonra dinc və qarşılıqlı anlaşma şəraitində yaşamağın zəruriliyini dərk etmişlər. Tədricən müxtəlif dinə, məzhəbə, dilə, mədəniyyətə malik insanların ümumi Vətəninə çevrilən Azərbaycanda tolerantlıq düşüncəsi getdikcə inkişaf etmişdir.

dünyaya təqdimatı baxımından yeni imkanlar açmışdır.

Multikulturalizmin alternativiyoxdur

Bir müddət əvvəl Bakıda keçirilmiş V Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu miqyasına, əhəmiyyətinə və səmərəli nəticələrinə görə 2016-cı ildə respublikamızda keçirilmiş mötəbər tədbirlər sırasında xüsusi yer tutur. "V Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu cəmiyyətin hansı istiqamətdə hərəkət etdiyini anlamağa imkan

Azərbaycan multukulturalizmi dünyada uğurlu nümunə kimi təqdir olunur

tolerantlıq prinsipinə, multikultural dəyərlərə sadıqlığı ilə yanaşı, həm də iqtisadi resursları və müasir infrastrukturunu ciddi nəzərə alınır. Bu mənada, mövcud siyasi sabitlik və güclü iqtisadi potensial müxtəlif seçimlər zamanı Azərbaycanın adını ön sıralara çıxarır.

Müasir infrastrukturun yaradılması, Avropa standartları səviyyəsində abadlıq-quruculuq işlərinin həyata keçirilməsi, yaşlılıqların salınması və digər tədbirlər hazır oldu. Bakı şəhərini dünyanın müasir meqapolislərindən birinə çevirmişdir. İldən-ildə gözəlləşən, müasirləşən paytaxtımız hazırda Avropanın böyük ticarət, iqtisadiyyat, enerji və mədəniyyət mərkəzlərindən sayılır. Xüsusi vurğulamaq istərdik ki, "Eurovision-2012" musiqi yarışması, I Avropa Oyunları, "Formula-1" Qran-Pri yarışları, Dünya Şahmat Olimpiadası və digər qlobal tədbirlər üçün məkan seçilməsi zamanı respublikamızın malik olduğu müasir infrastruktur nəzərə alınmışdır.

Tarixi irsə sadıqlıknümunəsi

Mühüm beynəlxalq tədbirlərin respublikamızda keçirilməsi zamanı Azərbaycanın tarixən multikulturalizm sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlər də önə çəkilir. Qeyd etnək lazımdır ki, multikultural və tolerant düşüncə tərzii hər bir xalqın inkişaf yolundan, dünyagörüşündən, habelə yerləşdiyi coğrafi məkandan asılı olaraq inkişaf edir. Son illərin ən işlək terminlərindən olan multikulturalizm mahiyyətə qədimlərə gedib çıxır. Bu anlayışın mahiyyətində cəmiyyətdə daha çox ədalət, mərhəmət kimi ümumbəşəri ideyaların təşviq etmək məramı var. Multikulturalizm mədəni plüralizmi qəbul edir və onun inkişafına şərait yaradır. O, ölkə əhalisinin etnik, irqi və dini müxtəlifliyindən asılı olma-yaraq, hamının hüquq və azadlıqlarına hörmətlə əlaqədarlıdır.

Azərbaycanda belə bir mühitin

“Biz azərbaycanlılar İslam dini ilə fəxr edərək, eyni zamanda heç vaxt dinlərə qarşı mənfi münasibət göstərməmişik, düşmənçilik etməmişik, ədavət aparmamışıq və heç bir başqa xalqı da öz dinimizə itaət etməyə məcbur etməmişik. Ümumiyyətlə, başqa dinlərə dözümlülük, başqa dinlərlə yanaşı və qarşılıqlı anlaşma şəraitində yaşamaq İslam dəyərlərinin xüsusiyyətidir. Bu, tarix boyu Azərbaycanda da, Qafqazda da öz əksini tapıbdir. Azərbaycanda İslam dini ilə yanaşı xristian dini də, yəhudi dini də əsrlər boyu yaşayıb və indi də yaşayır” – deyən ümummilli lider ölkədə mütərəqqi İslam dəyərlərinin inkişafına xüsusi diqqət yetirmiş, başqa dinlərin inkişafına da tolerant mühitin yaradılmasını təmin etmiş, dini konfessiyalar arasında qarşılıqlı hörmətə söykənən münasibətlərin formalaşmasına çalışmışdır.

Ümumilikdə, dövlət başçısı İlham Əliyev tarixi-mədəni irsin, milli-mənəvi dəyərlərin dirçəldilməsi, xüsusən də dini ziyarətgahların əsaslı təmiri və yenidən qurulmasına xüsusi diqqət ayırır. Azərbaycan multikulturalizminin inkişafında Heydər Əliyev Fondunun da xidmətləri qeyd olunmalıdır. Ölkəmizdə tolerantlıq ənənələrinin qorunması işinə xüsusi əhəmiyyət verən fondun “Tolerantlığın ünvanı - Azərbaycan” layihəsi bu baxımdan xüsusi maraq doğurur. Layihə çərçivəsində Heydər Əliyev Fondu katolik, pravoslav kilsələrinin və sinaqoqların təmirinə töhfə verir.

Bu da təsadüfi deyildir ki, Azərbaycan Prezidentinin sərəncamı ilə 2014-cü ildə dünyada yaradılmış ilk multikultural qurum Beynəlxalq Bakı Multikulturalizm Mərkəzidir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 10 yanvar 2016-cı il tarixli sərəncamı ilə 2016-cı ilin Azərbaycanda “Multikulturalizm ili” elan edilməsi ölkəmizin bu sahədəki tarixi nailiyyətlərinin

verən dünya miqyaslı məkandır” sərlövhlə məqaləsində akademik Ramiz Mehdiyev son illər Azərbaycanın qlobal tədbirlərin keçirildiyi sivil dialoq məkanına çevrildiyini əsaslandırmış, sonuncu Bakı Forumuna beynəlxalq miqyasda verilən rəy, fikir və münasibətləri analitik prizmadan diqqət mərkəzinə çəkmişdir.

Belə bir forumun keçirilməsi təşəbbüsü ilə ilk dəfə 2010-cu ilin yanvarında Azərbaycan və Rusiyanın dövlət başçıları təşəbbüslə çıxış etmişlər. Ölkə başçısının 24 oktyabr 2011-ci il tarixli digər fərmanına əsasən, Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunun müvəffəqiyyətlə keçirilməsi və beynəlxalq miqyasda qaldırıldığı problemlərin aktuallığı nəzərə alınaraq onun ənənəvi təşkil edilməsi zəruri sayılmışdır. Ümumilikdə, humanitar əməkdaşlıqla bağlı qlobal əhəmiyyətli məsələlərin müzakirəsi üçün nüfuzlu platforma kimi nəzərdə tutulmuş humanitar forumların məqsədi XXI əsrdə bəşəriyyətin qarşısında duran qlobal çağırışlara cavablar axtarmaq, növbəti onilliklər üçün strategiyani müəyyən etməkdir. Humanitar forum təşkilatçılarınin və iştirakçılarınin, sosial və humanitar elmlər, o cümlədən dünya mədəni elitası nümayəndələri qarşısında müəyyənləşdirdikləri ən mühüm vəzifə gələcəkdə beynəlxalq səviyyədə baxılması məqsədilə yeni humanitar gündəmin formalaşmasıdır.

V Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu istər iştirakçıların sayı və nüfuzu, istərsə də müzakirə olunan mövzuların elmi-praktik əhəmiyyəti baxımından bütün dünyanın diqqət mərkəzində olmuşdur. Forumun işində dünyanın 80-ə yaxın ölkəsindən 400-dən çox nümayəndə (o cümlədən 15 Nobel mükafatı laureatı) iştirak etmişdir. "Multikulturalizmin müxtəlif modelləri: nəzəriyyədən humanist təcrübəyə doğru", "İnsanların kütləvi yerdəyişməsi şəraitində insan kapitalının qorunmasının önəmi davamlı inkişafın əsası

kimi", "Jurnalistikanın informasiya dövrünə transformasiyası və onun sivilizasiya-lararası dialoqun təmin edilməsində rolu", "Davamlı inkişaf və ekoloji sivilizasiya", "Molekulyar biologiya, biofizika, biotexnologiya və müasir tibb sahəsində kadr hazırlığı məsələləri: innovativ və etik problemlər" forumun əsas müzakirə mövzuları olmuşdur. Bundan əlavə, "Texnologiyaların konvergensiyası və gələcəyə dair proqnozlar: XXI əsrin əsas çağırışları" mövzusu da geniş müzakirə olunmuşdur. V Bakı Beynəlxalq Hu-

Tolerantlıq düşüncəsinə Qərbdən gələn zərbə

Əslində, bu gün dünyada mövcud olan problemlərin böyük əksəriyyəti məhz tolerantlıq prinsipinə riayət olunmamasından irəli gəlir. Bəzi hallarda terrora, qarşudurmalara, münaqişələrə rəvac verən başlıca amillərdən biri də milli-etnik və dini tolerantlığın lazımi səviyyədə inkişaf etməməsidir. Bu problem təkcə dövlətlərin demokratik inkişaf səviyyəsi ilə deyil, həm də ayrı-ayrı millətlərin, xalqların milli yaşam tərzii, psixologiyası ilə bağlıdır. Dini, siyasi, irqi və s. dözümsüzlüyün zəifləməsi son nəticədə bəşəriyyətin tarixən can atdığı sivil dəyərləri sarsıdır.

Yaranmış vəziyyət etnik-millii dözümlülüyün, habelə tolerantlıq və multikulturalizm kimi dəyərlərin bəşəriyyət üçün önəmini daha da artırır. V Bakı Beynəlxalq Forumunda da vurğulandığı kimi, multikultural cəmiyyət olmadan humanizm, yüksək fərdi və beynəlxalq münasibətlər, insanlar arasında qarşılıqlı anlaşma, dostluq və əməkdaşlıq mümkün deyildir. Multikulturalizm mədəniyyətlərin və sivilizasiyaların dialoqunun zəruri ələtidir. Digər mədəniyyətlərin mahiyyətini, xüsusiyyətlərini, tarixini və nailiyyətlərini öyrənmədən, onlara qarşı tolerant münasibət mümkün deyildir.

“V Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu cəmiyyətin hansı istiqamətdə hərəkət etdiyini anlamağa imkan verən dünya miqyaslı məkandır” məqaləsində akademik Ramiz Mehdiyev bununla bağlı yazır: “Azərbaycan xalqına üzvi şəkildə xas olan, onun mahiyyətini, mentalitetinin xüsusiyyətlərini müəyyən edən və səciyləndirən multikulturalizm mövzusu bütün Bakı humanitar forumlarının işində üstünlük təşkil edir. Xalqımızın əzəli, permanent xüsusiyyəti olan multikulturalizm bütün dövrlərdə, hətta ən dramatik mərhələlərdə də dünyanın hər yerində müxtəlif xalqların nümayəndələri ilə ortaq dil tapmağa və ən başlıcası, öz yurtda millətlərarası sülh və rifah vəhəsi yaratmağa imkan vermişdir”.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev təbirdə dərin məzmunlu nitq söyləyərək demişdir: "Bəziləri hesab edir ki, multikulturalizm iflasa uğrayıb, bəziləri, ümumiyyətlə, hesab edir ki, belə bir meylə yol vermək olmaz, bu, zərərlidir. Bu, çox təhlükəli fikirlərdir, yanaşmalardır. Çünki gəlin baxaq, multikulturalizmə alternativ nədir, varmı bu alternativ? Əlbəttə ki, var, amma necə alternativdir? Mən hesab edirəm ki, multikulturalizmin alternativiyə ksenofobiyadır, ayrı-seçkilikdir, irqçilikdir, islamofobiyadır, antisemitizmdir. Bunlar çox təhlükəli meyllərdir. Biz tarixdə bir necə dəfə görmüşük ki, bu meyllərin güclənməsi hansı böyük fəlakətlərə yol açır. Ona görə, bütün mütərəqqi bəşəriyyət multikulturalizm ideyaları, idealları ətrafında birləşməlidir. Burada birmənalı mövqə nümayiş etdirilməlidir. Biz öz növbəmizdə, öz fəaliyyətimizlə, səylərimizlə ölkəmizdə mövcud olan ab-havanı dünyaya təqdim edərək göstəririk ki, bu, mümkün-dür. Multikulturalizmin dünyada bir çox ünvanları var, onlardan biri Azərbaycanlıdır. Biz bundan sonra da çalışacağıq ki, həm beynəlxalq aləmdə, həm ölkə daxilində, regionda bu müsbət meylləri gücləndirək”.

Mönsüm ALIŞOV, "İdrak" liseyinin təsisçisi, pedaqoji elmlər doktoru, professor